

Н. Ю. Лазаревич,

Київський університет ім. Б. Грінченка, м. Київ

**СПЕЦИФІКА ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНАХ-МЕТАФОРАХ «ПРОЦЕС» Ф. КАФКИ,
«ГАЛАС І ШАЛЕНСТВО» В. ФОЛКНЕРА ТА «СТО РОКІВ САМОТНОСТІ» Г. Г. МАРКЕСА:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

У статті розглянуто проблему специфіки персонажів у романах-метафорах «Процес» Ф. Кафки, «Галас і шаленство» В. Фолкнера та «Сто років самотності» Г. Г. Маркеса. Персонажі творів досліджено з погляду їхнього статусу, способів репрезентації та функцій у тексті. Виявлено риси, які є спільними для репрезентації персонажів в авторських варіантах романів-метафор.

Ключові слова: роман-метафора, персонаж, головний герой, наратор.

CHARACTER SPECIFICS IN METAPHORICAL NOVELS THE TRIAL BY F. KAFKA, THE SOUND AND THE FURY BY W. FAULKNER, AND ONE HUNDRED YEARS OF SOLITUDE BY G.G. MÁRQUEZ: COMPARATIVE ANALYSIS

The article deals with the issue of images of characters in three metaphorical novels by different European and American writers, namely The Trial by F. Kafka, The Sound and the Fury by W. Faulkner, and One Hundred Years of Solitude by G. G. Márquez. The characters of the novels are viewed from the prospective of their status, specific ways of their representation, and their functions in the textual structure. The status and functions of characters in metaphorical novel differ from those of the traditional 19th century romantic or realistic novel: characters are no longer the main focus of the fictional text. Traditional novel tell a story, whereas metaphorical novel aims to create a fictional model of the world, therefore the characters are just a part of this model, their function is not more important than that of time or space. The three metaphorical novels show different approaches to representing characters, the number of main and minor characters, and their characteristic features; however, systems of characters in general have many similar features in all the texts. Special attention has been paid to discovering and analyzing the common features of characters, since these features are characteristic of the sub-genre of metaphorical novel in general.

Key words: metaphorical novel, character, main hero, narrator.

**СПЕЦИФИКА ПЕРСОНАЖЕЙ В РОМАНАХ-МЕТАФОРАХ «ПРОЦЕСС» Ф. КАФКИ, «ШУМ И ЯРОСТЬ»
У. ФОЛКНЕРА И «СТО ЛЕТ ОДИНОЧЕСТВА» Г. Г. МАРКЕСА: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ**

В статье рассмотрена проблема специфик персонажей в романах-метафорах «Процесс» Ф. Кафки, «Шум и ярость» У. Фолкнера и «Сто лет одиночества» Г. Г. Маркеса. Проанализирована проблематика статуса персонажей, особенностей их репрезентации и функций в тексте. Выявлены общие черты специфики системы персонажей в авторских вариантах романов-метафор.

Ключевые слова: роман-метафора, персонаж, главный герой, наратор.

Метажанр роману-метафори, який сформувався в першій половині ХХ ст. відрізняється від інших різновидів романного жанру насамперед тим, що не наслідує об'єктивну реальність, а передає її у вигляді метафоричних конструкцій. Оскільки внаслідок цього трансформується вся структура роману, то статус, способи репрезентації і функції персонажів також зазнають змін.

Актуальність дослідження персонажів у текстах саме цього метажанру зумовлена тим, що роман-метафора є одним із найбільш помітних жанрових різновидів літератури Модернізму. Окремі твори (романи австрійця Ф. Кафки, американця В. Фолкнера і колумбійця Г. Г. Маркеса), які належать до цього метажанру, стали об'єктом дослідження багатьох літературознавців, зокрема Т. Адорно, Д. Затонського, О.Кумінової, Дж. Петті та ін. У їхніх працях багато уваги приділено характеристикам образів творів Ф. Кафки («Франц Кафка і проблеми модернізму» Д. Затонського та «Замітки про Кафку» Т. Адорно), В. Фолкнера («Вільям Фолкнер та минуле, що триває: архітектура Йокнапатофи» Т.С. Хайнса, «Фолкнерівська риторика втрати: дослідження сприйняття і значення» Г.Л. Мортімор), Г. Г. Маркеса («Деякі аспекти семантики жовтого і золотого кольорів у «Ста роках самотності» Г. Г. Маркеса» Х. С. Петті, «Діалектика нашої Америки: генеалогія, культурна критика та літературна історія» Х. Д. Сальвідара). Однак не йдеться про порівняння систем персонажів романів певної парадигми, адже ця звичайність, пошук спільних і відмінних рис у їх конструюванні.

Предметом дослідження в цій статті є статус, способи репрезентації та функції персонажів, а об'єктом – романи «Процес» Ф. Кафки, «Галас і шаленство» В. Фолкнера та «Сто років самотності» Г. Г. Маркеса.

У романі Ф. Кафки «Процес» кількість персонажів є відносно невеликою: один головний герой, Йосиф К., який водночас є фокалізатором всіх зображених у тексті подій та кілька другорядних персонажів, з якими він перетинається в ході самого процесу і буденного життя. Як зазначає Д. Затонський у праці «Франц Кафка і проблеми модернізму», особливість головного героя полягає в тому, що він не вирізняється взагалі жодними людськими якостями, ні привабливими, ні відразливими [2, с. 45]. У соціальному статусі героя теж немає нічого примітного: він не бідняк, але і не багатий, працює в банку, має підлеглих, але є у нього і начальник, якого він сам трохи побоюється. У Йосифа К. немає батька, але він має родичів (дядька і двоюрідну сестру), які з ним спілкуються й намагаються допомагати, він не одружений, але має стосунки з жінками, але без якоїсь сильної пристрасті. Таким чином, спочатку взагалі незрозуміло, чому саме він став героєм роману, і лише поступово читач усвідомлює, що цінність цього персонажа як об'єкта зображення власне й полягає у його звичайності, адже ця звичайність робить образ абсолютно універсальним.

Цим можна пояснити і відсутність інших головних героїв: один загальний персонаж уже є метафорою людини взагалі, а всі другорядні персонажі потрібні лише для того, щоб відобразити життєві ситуації, у які людина потрапляє. Квартирна хазайка, судді, слідчі, дядько Йосифа К, адвокат, колеги з банку – це все персонажі, про яких читач не знає майже нічого, описи їхньої зовнішності і характерів зведені до необхідного мінімуму. Як вони живуть у той час, коли не перетинаються з Йосифом К., теж невідомо. Особливо характерними в цьому плані є судові чиновники: вони або названі лише по іменам або зовсім безіменні. Наприклад, читач не знає нічого про ставлення до ситуації інспектора, який говорить Йосифу К. : «Оці добродії і я майже не причетні до вашої справи, ми навіть майже нічогосінько не знаємо про вас» [3, с. 31]. Інспектор та інші чиновники діють не з власної волі, а так, як мають діяти відповідно до закону, тобто це персонажі повністю зведені до функцій у системі суду, решта аспектів їхнього життя цілком винесена за дужки.

У романі В. Фолкнера «Галас і шаленство» описано історію родини мешканців американського Півдня в період інтенсивної перебудови економічного та соціального укладу суспільства. Головними персонажами є четверо дітей родини

Компсонів: Бенджі, Квентіна, Джейсона і Кедді, при чому перші троє виступають водночас як наратори кожної з трьох частин роману. Кожен із цих персонажів наділений яскравою індивідуальністю і по-своєму є непересічним. Квентін – втілення аристократа, він має добру освіту й загострене почуття честі. Його уявлення про те, яким має бути цей світ, суперечать реальності настільки, що це призводить до самогубства. Натомість Джейсон – людина, яка вдало вписалася в нову реальність. Він успішна ділова людина, цинік і прагматик, абсолютно позбавлений співчуття до інших людей, навіть своїх родичів. Їхній брат Бенджі – аутист, який залишився на рівні маленької дитини. Йому, за висловом А. Роума, «в прямому сенсі бракує слів, щоб описати життя персонажів» [10, с. 23]. Кедді є єдиною з усіх головних героїв, чий «голос» не представлений у тексті. Читач знає, якою бачать героїню її брати, але не знає її уявлень про себе і навколишні події. Кедді є втіленням жіночності, більше того – як гарних, так і поганих рис, які традиційно приписують жіночій природі: з одного боку, чуйна і турботлива, піклується про своїх братів і співчуває всім, хто страждає, з другого – її стосунки з чоловіками, з погляду південних уявлень про мораль, є проявом розпусти. Таким чином, головні герої роману Фолкнера є яскравими, подекуди суперечливими, але виразно індивідуалізованими. На відміну від головного героя «Процесу» Кафки, жодного з героїв Фолкнера не можна схарактеризувати як типового чи посереднього, однак оскільки вони дуже різні, то виникає своєрідний ефект компенсації, коли в сукупності вони створюють типового персонажа тодішнього Півдня. Другорядними персонажами роману Фолкнера «Галас і шаленство» є інші родичі Компсонів, їхні слуги, університетські друзі Квентіна, партнери Джейсона по бізнесу тощо. Вони зображені більш чи менш детально, але також наділені певними яскравими особливостями (як, наприклад, характерна риса містера Компсона – цинічні висловлювання та чорний гумор), і це підсилює враження різноаспектності системи персонажів роману.

У романі Г. Г. Маркеса «Сто років самотності» час дії є значно довшим, ніж у двох згаданих вище романах. Відповідно і кількість персонажів більша. Це і головні персонажі – багаточисельна родина Буендіа, а також Мелькіадес і другорядні – всі інші. Як і в романі Фолкнера, персонажі є непересічними характерами, деякі риси яких передаються з покоління в покоління (схильність до творчості всіх Ауреліано, впертість Урсулі і Амаранти Урсулі тощо), тому подекуди виникає плутанина, яка лише підсилюється однаковими іменами. У такий спосіб виникає не просто ефект зображення всіх можливих типів характерів, а й ефект повторюваності. Вся система персонажів разом взята виступає метафорою людства чи, як наголошує Х.Д. Сальвідар, латиноамериканської ідеї людства [11, с. 5].

Незважаючи на те, що в усіх трьох романах-метафорах кількість персонажів є різною, спільною є функція, яку виконує система персонажів кожного з творів: репрезентує загальні тенденції в житті певного суспільства (скажімо, у Фолкнера) чи людства загалом (у Кафки та Маркеса).

У «Процесі» Кафки події зображено крізь призму бачення головного героя, значну частину тексту становлять його роздуми. Скажімо, коли Йосиф К. розмірковує про причини появи Франца і Вілема у його помешканні, він так і не знаходить відповіді: «З усього я висновою, що мене в чомусь звинувачено, але не бачу за собою найменшої провини, за яку можна звинуватити» [3, с. 32]. Це знову-таки підтверджує згадану вище «звичайність» Йосифа К., який є добропорядним банківським службовцем і не розуміє, чому проти нього розпочато процес, тому й не здатний до якоїсь боротьби чи бодай спроби втечі. Важливо, що такі висновки щодо особистості головного героя, хоч і безпосередньо випливають із його думок і вчинків, проте не є суто читацькими, а сам позатекстовий оповідач не називає Йосифа К. боягузом, конформістом, чесною людиною тощо. Так само немає «об'єктивних» оцінок характеру жодного з другорядних персонажів, а є лише інформація про те, як цих персонажів сприйняв Йосиф К. Навіть вартових, інспектора, слідчих і суддів, які явно чинять зло, адже беруть участь у несправедливому процесі, наратор ніде не характеризує негативно.

У романі Фолкнера «Галас і шаленство» головною особливістю репрезентації персонажів є те, що в перших трьох частинах оповідачі є ненадійними (англ. *unreliable narrator* за класифікацією Дж. Блум), і лише в останній частині з'являється позатекстовий наратор, таким чином, наявні чотири точки зору, які мало в чому збігаються. При цьому, в перших трьох частинах характер нараці теж є одним із засобів репрезентації персонажа-наратора. Зовнішність персонажів не деталізована: про Кедді і її доньку Квентіну відомо тільки, що вони вродливі, але опису не подано. На відміну від об'єктивного наратора «Процесу», оповідачі трьох перших частин «Галасу і шаленства» щедрі на моральну оцінку інших персонажів. Так, наприклад, Квентін говорить про свою сестру та про всіх жінок загалом: «на прегрешение и зло у них чутье способность воспомять недостающие злу звенья» [5]. Джейсон несхвально відгукується про свою родину, гадаючи, що його мати неправильно виховала його братів, сестру і племінницю: «эта чертова семейка, а мамаши и ее и всех их распустила окончательно» [5] тощо. Однак, постає питання про те, наскільки об'єктивними є ці оцінки, тим більше, що вони не завжди збігаються у трьох частинах. Натомість в останній частині, де є позатекстовий наратор, категоричних тверджень щодо того, що хтось із родини Компсонів є добрим, злим, чуйним, егоїстичним тощо, немає.

У «Ста роках самотності» Г. Г. Маркеса персонажі зображені з «об'єктивної» точки зору позатекстового наратора, у їх зовнішності зазвичай виокремлюються окремі характерні риси (високий і ставний полковник Ауреліано, тендітна зеленоока Ремедіос Москоте, старий побитий життям циган Мелькіадес та ін.). Натомість думки та мотиви вчинків головних героїв описані детальніше, наприклад, почуття закоханого Ауреліано: «Це було фізичне відчуття, що майже не давало йому ходити, як ото камінець, що потрапив у черевик» [4]. Але, як і в романах Кафки та Фолкнера, немає моральних оцінок персонажів, які йшли б від «безстороннього» оповідача. Наратор не наважується оцінювати героїв навіть у випадку вчинків, які, здавалося б, потребують однозначного «вироку» (скажімо, вбивство Пруденсіо Агілєра, яке є чи то справедливою відплатою за образу, чи то злочином). Х. С. Петті у своїй статті «Деякі аспекти семантики жовтого і золотого кольорів у «Ста роках самотності» Г. Г. Маркеса» наголошує, що саме такий нейтральний, «об'єктивний» характер зображення залишає достатньо простору для читацьких інтерпретацій [9, с. 170].

Отже, спільною тенденцією конструювання системи персонажів усіх трьох проаналізованих творів є відсутність однозначної експліцитної оцінки позитивних чи негативних вчинків персонажів, а звідси – і можливості такого поділу персонажів. Ця особливість не є збігом, вона впливає з самої природи роману-метафори, який є спробою створити художню модель світу і результатом відмови від прагнення звести відображення дійсності до простих оціночних суджень.

У романі Кафки головний герой опиняється у вирі подій, які він не може не лише спрямувати в якийсь русл, а навіть зрозуміти: в тексті неодноразово наголошено на тому, що Йосиф К. не може здійснити якісь свої задуми через Всі дії самого підсудного та його дядька, який намагається допомогти йому (походить до адвоката, розмова з художником Тінтореллі тощо) не мають значення, адже розгляд справи йде своїм ходом, незалежно від цих дій. Персонажі не можуть відхилитися від своїх ролей у судовому процесі, і така абстрактність призводить до того, що Т. Адорно в «Замітках про Кафку» назвав «роз'їданням будь-якого значення» [1, с. 123], адже в тексті немає підґрунтя для однозначної інтерпретації. За таких умов не доводиться говорити, що саме головний герой чи інші персонажі детермінують розвиток сюжету.

У романі Фолкнера «Галас і шаленство» проблема активності персонажів і їх здатності впливати на розвиток подій тісно пов'язана з часопросторовими параметрами тексту. Минуле у творі набуває форми, яку Т. С. Хайнс називає «минуле, що триває» (англ. *tangible past*), тобто воно постійно присутнє у свідомості героїв і детермінує їхні вчинки.

Г. Л. Мортімор у статті «Фолкнерівська риторика втрати: дослідження сприйняття і значення» наголошує на тому, що художній світ Фолкнера є насамперед просторовим світом і будь-яка зміна в просторі є важливою як в сюжетному, так і в символічному плані [8, с. 36]. Так, коли Кедді їде з Йокнапатофи, вона одразу ж випадає з фокусу уваги, а будь-які згадки про її життя в Європі супроводжуються словами на зразок «можливо», «напевне» тощо, жодних точних відомостей немає. Пізніше ця ситуація повторюється з Квентіною. Таким чином, час і простір відіграють у розвитку сюжету значно більшу роль, ніж самі персонажі.

У «Ста роках самотності» Г. Г. Маркеса присутня та ж сама тенденція, що і в «Галасі і шаленстві» Фолкнера, але вона є більш вираженою. Час існування роду Буендіа визначено наперед (як видно з самої назви), а все, що з ними має статися за цей проміжок часу, передбачено в пророцтві Мелькіадеса. Простір Макондо, як і простір Йокнапатофи у Фолкнера, залишається у фокусі зображення упродовж усього розгортання подій, а якщо хтось із персонажів цей простір залишає (наприклад, полковник Ауреліано під час військових походів чи Амаранта Урсула, яка подорожує Європою), то не згадується аж до часу повернення. Отже, сюжет розвивається так, як здійснюється пророцтво: від заснування Макондо і до його зруйнування внаслідок катастрофи, а роль персонажів у цьому процесі є пасивною, оскільки вони не здатні нічого змінити.

Таким чином, проаналізовані романи-метафори різняться кількістю персонажів і способами їх зображення, однак у всіх трьох випадках наявні спільні риси. По-перше, система персонажів у кожному з цих творів орієнтована не на створення окремих індивідуальних образів, а на метафоричне відображення людства. По-друге, всі засоби репрезентації персонажів позбавлені однозначних «об'єктивних» оцінок, інтерпретація залишається за читачем. По-третє, персонажі не виступають рушійною силою сюжету, бо постійно перебувають під впливом обставин, які вони не здатні перебороти. Усі ці особливості зумовлені тим, що роман-метафора є художньою моделлю дійсності, а в межах цієї моделі персонажі є не центром, а лише одними зі складників.

Література:

1. Адорно Т. Заметки о Кафке / Т. Адорно // Звезда. – 1996. – № 12. – С. 123–128.
2. Затонский Д. В. Франц Кафка и проблемы модернизма / Д. В. Затонский. – М. : Высшая школа, 1972. – 136 с.
3. Кафка Ф. Процесс: Роман та оповідання: Пер. з нім. П. Тарашука / Авт. передм. Д. Затонського / Франц Кафка. – К. : МП «Юніверс», 1998. – 288 с.
4. Маркес Г. Г. Сто років самотності: Роман, повісті, оповідання: пер. з ісп. [Електронний ресурс] / Габріель Гарсія Маркес. – 2004. – Режим доступу до ресурсу : http://www.e-reading.club/bookreader.php/1003133/Marques_-_Sto_rokiv_samotnosti.html.
5. Фолкнер У. Шум і ярость: Пер. с англ. Ю. Палиевской [Електронний ресурс] / Уильям Фолкнер // ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА ModernLib.Ru – Режим доступу до ресурсу : http://modernlib.ru/books/folkner_uilyam/shum_i_yarost/read_1/
6. Hines T. S. William Faulkner and the Tangible Past: The Architecture of Yoknapatawpha / T.S. Hines. – University of California Press, 1997. – 164 p.
7. Kuminova O. Faulkner's The Sound and the Fury as a Struggle for Ideal Communication / Olga Kuminova // Literature Interpretation Theory. – 2010. – № 21. – P. 41–60.
8. Mortimer G. L. Faulkner's Rhetoric of Loss: A Study in Perception and Meaning / Gail L. Mortimer // A Forum of Fiction. – 2010. – p. 232–250.
9. Pettey J. Some Implications of Yellow and Gold in García Márquez's «One Hundred Years of Solitude»: Color Symbolism, Onomastics, and Anti-Idyll / John Carson Pettey // Revista Hispánica Moderna. – 2000. – №1. – P. 162–178.
10. Rome A. The Necessity of Benjy as an Opening Narrator in The Sound and the Fury [Електронний ресурс] / Alana Rome // Center for Faulkner Studies – Режим доступу до ресурсу : <http://www.semo.edu/cfs/teaching/45455.html>.
11. Saldívar J. D. The Dialectics of Our America: Genealogy, Cultural Critique, and Literary History / José David Saldívar., 2002. – 231 p.

УДК 811.111'06:81'276'37

А. В. Лебедева,

Херсонський державний університет, м. Херсон

ТЕМАТИЧНА СПЕЦИФІКА НЕСТАНДАРТНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розкриваються актуальні в сучасній лінгвістиці проблеми взаємодії мови і суспільства, мови і культури, які не можливо успішно вирішити без вивчення специфіки використання мови різними верствами суспільства, соціальними і професійними групами, без ретельного дослідження її соціальної стратифікації та функціонально-стилістичного варіювання.

Простежується думка про те, що соціальні та професійні жаргони і сленг, які формують шар нестандартної лексики сучасної англійської мови, посідають важливе місце в широкому діапазоні форм мовленнєвого спілкування.

Автором виділено тематичні групи англомовної позалітературної лексики, які на сучасному етапі найбільш інтенсивно поповнюються ненормованими лексичними одиницями.

Ключові слова: субкультура, субкод, нестандартні лексичні одиниці, тематичні групи.

THEMATIC PECULIARITY OF MODERN ENGLISH NON-STANDARD LEXICAL UNITS

The article is aimed to review non-standard lexical units of Modern English vocabulary.

Language is known to be a social phenomenon. The social division of society directly affects the language functioning and structure.

Problems of language and society, language and culture, remaining relevant in modern linguistics, can not be successfully resolved without the study of specific language usage in different strata of society, social and professional groups.

It is stressed that social and professional jargons and slang that form a layer of non-standard vocabulary takes an important place in a wide range of spoken communication forms.

Thematic groups of English non-standard lexical units functioning in contemporary Internet editions and fixed in lexicographical sources are examined.